

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ З ДОПУСТОВОЮ СЕМАНТИКОЮ В РАННЬОНОВОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ

У статті досліджено синтаксичні особливості підрядних речень з допустовою семантикою. З'ясовано, що успішному виконанню комунікативної функції сприяють семантико-синтаксичні відношення. Зазначено, що функціонально-семантичне поле допустовості в сучасній німецькій представляє складну єдність, але в ранньонововерхньонімецькій мові дана категорія починає розвиватись і засоби вираження є досить обмеженими. Описано лінійну структуру підрядних речень з допустовою семантикою, досліджено особливості рамкової структури та порядку слів в реченні, охарактеризовано місце складеного присудка в реченні.

Ключові слова: особливості синтаксичної структури, допустова семантика, ранньонововерхньонімецький період, концесивні сполучники.

Постановка проблеми. Для того, щоб мова могла виконувати комунікативну функцію, вона повинна найбільш точно передавати інформацію або зміст висловлювань. Засобом передачі цієї інформації слугують семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами: кондиціональні, каузальні, концесивні, темпоральні та інші. Згідно з типологічними дослідженнями кожна з відомих науці мов має у своєму розпорядженні засоби, за допомогою яких можна реалізувати категорію концесивності. Дані конструкції привертають все більше увагу дослідників тому, що мають багату палітру відтінків, що знаходять своє вираження у значній кількості специфічних синтаксичних конструкцій, які служать для передачі допустових відношень, та утворюють третю по величині групу підрядних синтаксичних структур. Допустова семантика виявляє багатозначність та протиставленість процесів сприйняття світу людиною, виявляє важливі зв'язки та відношення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цій темі присвячені дисертаційні праці А. Г. Кващука і Н. О. Ковальнової, Т. Г. Печонкіної, І. Є. Намакштанської, В. Д. Цілінські, Р. Кьоніга. Складний характер концесивних відношень привертав увагу дослідників різних мов (О. Москальської, В. Адмоні, В. Жирмунського, З. Гетьман, Р. Гречишникова, Н. Донець, Л. Жукова, Н. Кухаревич та ін.). Аналіз деяких класифікаційних ознак концесивних утворень на німецькомовному матеріалі знаходимо в працях П. Поленца, Г. Пауля, О. Есперсена.

Однак, належного опрацювання синтаксичної структури концесивних речень з урахуванням взаємозв'язку його лексико-граматичної, семантико-синтаксичної та логічної структури на прикладі текстів ранньонововерхньонімецької мови на сьогодні немає. Це засвідчує **актуальність** нашого дослідження як для теоретичної, так і для прикладної лінгвістики.

Об'єктом статті стали підрядні речення, які вводяться концесивними сполучниками *ob wol*, *ob schon*, *ob gleich*.

Метою даної статті є розкриття структурних особливостей концесивних підрядних речень в ранньонововерхньонімецькій мові.

Викладення основного матеріалу. Латинське слово "concessivus" означає "поступливий", з чого слідує, що концесивні підрядні речення вказують на обмеження, поступки, контраргументи до думки головного речення. Функціонально-семантичне поле допустовості в сучасній німецькій представляє складну єдність. З одного боку, це семантико-синтаксична категорія, яка є мовною інтерпретацією розумового концепту, що фіксує порушення причинно-наслідкового зв'язку подій, ознак реальної дійсності. З іншого боку, – система різнорівневих засобів, які взаємодіють між собою при вираженні допустових відношень [1: 156]. Ці пропозиціональні відносини можуть бути закодовані за допомогою прислівників та прийменників. Концесивні сполучники є переважно "непарними" та мають низку особливостей. Монофункціональні концесивні сполучники наявні не у всіх мовах світу. Якщо ж якась мова має клас власне концесивних сполучників, то він є досить об'ємним [2: 92].

Ранньонововерхньонімецький період – це період становлення та розвитку категорії концесивності. Засоби вираження даної категорії є обмеженими. Найчастіше спостерігається вживання сполучника *ob* з підсилювальними частками *wol*, *gleich*, *schon*. У ранньонововерхньонімецький період сполучник *ob* (у значенні "wenn, da") та підсилюючі частки *wohl* (рнвн. *wol*), *gleich* (рнвн. *glych*), *schon* вживались відокремлено, не завжди мали концесивне значення, частіше відповідали сучасним *im Gegenteil*, *vielmehr* чи *sondern*. Спочатку сполучник *ob* вводив підрядні речення умови та поступки, а власне адвербіальні компоненти з концесивним значенням починають вживатись лише в середині ранньонововерхньонімецького періоду. Вже в XVI ст. поряд з *ob wol* вживається сполучник *ob wol(n)*.

Лише в XVII ст. вперше в пам'ятках писемності сполучник *ob* та підсилювальні частки починають писатись разом (*obwohl, obschon, obgleich*) [3: 371].

Типовим та найбільш вживаним є використання в ранньоновіверхньонімецький період концесивних сполучників як суб'юнкторів, рідшим є їх вживання в ролі кон'юнкторів. Речення, які вводяться суб'юнктором, можуть займати ініціальну, медіальну та фінальну позицію.

(1) [Ferner hat es all hier auch eine Erbare Gesellschaft der Meistersinger/ welche] *VF* [*obwol vor mehr als hundert Jahren vnderschiedliche Comædien gehalten worden*] *MF* [doch erst im Jahr Christi 1600. vnd also vor 60.Jahren einen rechten Anfang genommen/ vnd bißher continuiret worden]. *NF*

(2)[Vnd obwol diese

німецький синтаксис. Але даний порядок слів не є усталеним, а існує поруч з іншими порядками слів в підрядному реченні, наприклад, SVO, OVS, та VSO. Всі позиційні моделі є граматично правильними. В давньо- та середньовісньонімецький період німецька мова була синтетичною і мала вільний порядок слів, який не мав ніякого значення. Лише в XIV ст. рамкова конструкція переходить з розмовної мови в письмову та стає мовною нормою, обумовлюючи, таким чином, лінійну структуру німецьких підрядних речень.

Складним є аналіз підрядних речень зі складеним присудком. У таких речення допоміжне дієслово може знаходитись як в препозиції до нефінітного дієслова, так і постпозиції, оскільки нефінітна форма знаходилась в аргументній позиції до фінітної форми дієслова.

(4) *Vnd ob gleich solche lieb nicht **volkommen ist**/ vnnnd das fleisch zu eygner lieb jimmerdar vns zeuhet/
so istdoch solcher mangel von Christo erstattet/ vnd hat Gott an demvnuolkommenen
gehorsam ein gefallen/ vmb des glaubens willen/ an seinen Son Jesum Christum.*

(5)

Матеріал надійшов до редакції 12.03. 2015 р.

Зализнюк И. В. Структурно-семантические особенности подчиненных предложений с уступительной семантикой в ранненововерхненемецком языке.

В статье исследованы синтаксические особенности подчиненных предложений с уступительной семантикой. Выяснено, что успешному исполнению коммуникативной функции способствуют семантико-синтаксические отношения. Обосновано, что функционально-семантическое поле уступки в современном немецком языке представляет сложное единство, но в ранненововерхненемецком языке эта категория только начинает развиваться и средства выражения достаточно ограничены. В статье также описана линейная структура подчиненных предложений с уступительной семантикой, исследованы особенности рамочной структуры и порядка слов в предложении.

Ключевые слова: особенности синтаксической структуры, уступительная семантика, ранненововерхненемецкий период, concessive союзы.

Zalizniuk I. V. Structure and Semantic Peculiarities of the Subordinate Sentences with the Concessive Semantics in Early New High German.

The article focuses upon syntactic peculiarities of subordinate sentences with the concessive semantics. Semantic and syntactic relations are proved to contribute to the success of the communicative function fulfillment. The functional and semantic fields of the concession in the modern German is considered to be a complex unity, but in Early New High German this category is still in the process of development and the means of its expression are rather limited. The linear structure of the subordinate sentences with the concessive semantics has been described, peculiarities of the frame structure and the word order in the sentences are analyzed, the position of the compound predicate in the sentence has been characterized.

Key words: syntactic structure peculiarities, concessive semantics, early new high German, concessive conjunctions.